

Ovatko ne mielestänne sopivia vai pitäisikö niitä tiukentaa tai väljentää?”. Näin kysyttäessä 39 prosenttia vastanneista halusi alkoholipolitiikan lieventämistä tammikuussa 1992 ja 37 prosenttia tammikuussa 1993. Tekeväälle sattuu virheitäkin, mutta tutkimukseen si-

sältyy aina myös vallankäytön momentti.

Suhosen teos on hyvä väline niille, jotka haluavat ymmärtää kaksisuuntaisen peilin ongelmia. Mutta joskus mielipidetutkimukset eivät ole vain kaksisuuntaisia peilejä, joskus tuntuu kuin peilit olisivatkin

peräisin Linnanmäen naurutalosta.

ESA ÖSTERBERG

PERTTI SUHONEN
KAKSISUUNTAINEEN PEILI
HELSINKI: HANKI JA JÄÄ,
1991

KAIKKIHAN ON KAUPAN

”Mutta kaikki ammatilliset ideologiat ovat jaloja, esimerkiksi metsästäjät eivät unissaakaan sanoisi itseään metsän teurastajiksi, päinvastoin, omin sanojensa mukaan he ovat eläinten ja luonnon ystäviä, jotka rehdisti noudattavat pelisääntöjä, samoin kuin kauppiaatkin puolestaan vaalivat rehellisen voiton periaatetta. Ja kauppiaiden jumalaa, kansojen lähentymisen jaloa edustajaa, kansainvälistä Merkuriusta, sanovat varkaatkin omakseen. Ei siis kannata panna sen kummemmin painoa sille, millaisena jokin toiminnan haara esiintyy harjoittajiensa tietoisuudessa.” Näin kirjoitti aikoinaan Robert Musil romaanissaan ”Mies vailla ominaisuuksia” ammattien perusongelmasta.

Kun lukee angloamerikkalaista kirjallisuutta tai katselee amerikkalaisia elokuvia, tuntuu kuin puolet kansakunnasta ansaitsisi leipänsä toimimalla terapeutina tai psykoanalyysi-

tikkona toiselle kansanosalle. Samalta tuntuu kuulopuheiden ja alan kirjallisuuden mukaan myös talk show -tyyppisten televisio-ohjelmien kasvu ja kilpailu. Erilaiset ongelmanpotijat istutetaan matalaan tuoliin kuin rippipenkkiin ja he saavat kertoa ja paljastaa salaisimpia kipujaan ja toiveitaan miljoonille television katsojille. Keskille näille ohjelmille näyttää olevan yhteistä myös se, että näiden egostrippareiden avuksi on kutsuttu alan ns. asian tuntija, joka yrittää selvittää haastateltavan ongelmaa tai ongelmia. Ja samalla hän markkinoi – yllätys, yllätys – juuri sattumoisin samaan aiheeseen liittyvää kirjaansa. Kysymyksessä on eräänlainen sielunelämän ”bon appetit” -ohjelma.

Niinhan se näyttää olevan Suomessakin tilanne, joskin hiukan kotikutoisemmassa muodossa. Lehtien sivut mainoksineen ja buffeineen pursuavat erilaisia ”henkisen kas-

vun” tai ”elämäntaidon” kursseja. Radio-ohjelmat, jolleivät nyt aivan pohdi, niin sivuavat ”avoimen rehellisesti” ihmisten intiimejä asioita. Erilaisilla sosiaali- tai terveysalan kursseilla ihmiset kerääntyvät yhteen oppiakseen ”empaattisen asiakas kohtaamisen” tai ”kokonaisvaltaisen ihmisen huomioonottamisen” taitoja. Nais tiedostusryhmät keräävät todistusaineistoa ”salkkutolk-kumukku”-henkilöiden sala-litosta siinä kuin vaihtoeh-toihmiset kerääntyvät vanhois-ta saunavihdoista keitetyn teen ääreen huokailemaan luon-taishoittojen autuaaksiteke-vyyttä.

Myös tavalliset ihmiset poh-tivat keskenään ja itse tykö-nään, miten voisivat elää ”ai-dosti” tai ”toteuttaa ominta it-seään”. Lehtien otsikot kirku-vat, miten masentuneisuus on levinnyt yhä yleisemmäksi vai-vaksi kaikkialla maailmassa. Kaikkialla ”ahistaa” kuin Jus-si Parviaisen näytelmissä.

Näin psykosanasto on valunut tavallisten ihmistenkin arkeen. Arjen psykologisoitumisella eli psykokulttuurilla Janne Kivivuori viittaa kirjassaan juuri siihen, että tavalliset ihmiset alkavat tulkita oman elämänsä arkea ja sen tapahtumia omaksumalla käsitteitä, joita psykologiatieteellinen perinne on kehittänyt. Niistä luodaan arvoja. Arki, sen harmaiden päivien tavarajunat on saatava jotenkin siirtymään sivuraiteille.

J. P. Roos on elämäntapatutkimuksissaan todennutkin nykyisten keski-ikäisten vellovan aikaisempia sukupolvia enemmän ihmissuhdeongelmissaan. Elämästä näyttää tulleen jotenkin vaikeampaa ja monimutkaisempaa kuin ennen, vaikka aineelliset olosuhteet ovat parantuneet. Se tuntuu olevan erityisesti hyvin toimeentulevan keskiluokan harastus, sanoisinpa miltei elämänpolku. Tämä ei toki tarkoita sitä, että ihmisillä ei olisi aitoja ongelmia. Kysymys on pikemminkin siitä, että perinteiden kuluttua ”käyttökelttomiksi” psykologisten ratkaisumallien markkinointi on aktivoitunut. Kysyntä ja tarjonta selittävät tieteellisinä markkinointujen käsitteiden tarpeen. Näillä käsitteillä uskotaan hallittavan se vaikeaksi koettu elämä ikään kuin tieteellisesti. Ihanteena nähdään erilaisten ”psykogurujen” ihanteiksi määrittelämät arvot ja heidän oikeana/todellisena pitämänsä tapa elää. Sen, minkä aiemmin antoi esimerkiksi vaikkapa uskonto, uskotaan löytyvän näi-

den ihmisten ”tieteellisestä” kielenkäytöstä ja oikotulkinnoista.

Tässä vuorovaikutusprosessissa korostuu kahtiajako asiantuntija/maallikko. Aletaan ikään kuin ajatella, etteivät maallikot pysty elämään ”aitoa”, ”todellista”, ”oikeaa” tms. elämää ilman näiden ns. asiantuntijoiden apua. Vähän samaan tapaan kuin alettaisiin uskotella pääskyselle, ettei se pysty lentämään oikein, koska se ei ole sattunut kuuntelemaan sen tai tuon aerodynamiikan professorin luentoja lentämisestä. Kun tieteen varjolla yritetään levittää jonkinlaista uutta terapeuttista moraalista, on hyvä muistaa taustalla olevan humanistisen eliitin (esim. psykologien) valta- ja työmarkkinapyrkimykset. Tämä ei välttämättä merkitse sitä, että heidän asettamuksensa olisivat vääriä. Tuo huomio vain asettaa arjen psykologisoinnin yhteiskunnalliselle paikalleen.

Usein käy niin, että ”kyseisten arvojen vastustajat todetaan pätemättömiksi havaitsemaan todellisuuden aitoa luonnetta. Vastustajat ovat sairaita, patologisia, vieraantuneita, epäterveitä, naiskokemuksesta osattomia, neuroottisia – – alemmuuteen tuomittuja, huonossa uskossa, kylmiä, itseään tuntemattomia – sanalla sanoen mitä tahansa mikä estää sisäpiiriläisten todesta ottamisen”.

Näin koko tarjottu uskomusjärjestelmä panssaroidaan Kivivuoren mukaan kaikelta terveeltä kritiikiltä. Siksi erilaisten ”aidon elämän” tera-

peuttien kanssa on niin vaikea keskustella. He ovat valaistuneina omineet tiedon siitä, mikä on oikein tai väärin. Uskomusjärjestelmästä on tullut jonkinlainen bunkkeri.

Vaihtoehtoisuuden, elämäntaparadikalismien tai mitä erilaisimpien vähemmistöjen nimissä psykokulttuurin markkinamiehet ja -naiset julistavat henkilökohtaisuuden poliittisuutta. Ns. julkinen ihminen on näistä ymmärtämisstrategioista poissa ja pelastusta etsitään erilaisten ”toiseuksien” alueelta. Ja näyttää siltä, että psykokulttuurin ja elämäntaparadikalismien markkinalogiikka pitää: itsensä toteuttamisesta ohjenuoran punonut ihminen näyttää olevan se, joka antaa muiden (”asiantuntijoiden”) päättää omasta elämästään. Poliittinen eläin ihmisen välisiä suhteita tapetaan. Näin on luotu psykomaarkkinat, ”kuhnehoitajien kielikylyt”. Samoilla markkinoilla kilpailee myös Kivivuoren oivaltava kirjakin, mutta se katsoo itseään myös ja ennen kaikkea ulkopuolisen silmin. Se liittyy tähän traditioon niin kuin uskontojen traditioon liittyvät niiden kerettiläiset.

SEPPÖ HELMINEN

JANNE KIVIVUORI
PSYKOKULTTUURI
SOSIOLOGINEN
NÄKÖKULMA ARJEN
PSYKOLOGISOITUMISEN
PROSESSIIN
HANKI JA JÄÄ, 1992